

Zločinnosť v poľskej polícii

Anotácia: Vedecká štúdia sa zaoberá činnosťou Policajného úradu pre vnútorné záležitosti, činnosťou ombudsmana a kontrolných orgánov Policajného zboru, na základe čoho autor podáva obraz kriminality a iných patológií v poľskom policajnom prostredí za posledné desaťročie. Vyše uvedené orgány zodpovedajú za účinný boj proti kriminalite a iným porušeniam zákona vrátane profesijnej etiky v prostredí polície. Okrem kvantitatívnych prvkov štúdia prezentuje výsledky kvalitatívneho výskumu, ktorého závery hodnotia faktory formujúce veľkosť, intenzitu, dynamiku a štruktúru kriminality a nežiaducich javov v poľskej polícii.

Kľúčové slová: polícia, sťažnosti, kriminalita policajtov, služobná disciplína.

Úvod

Polícia má medzi štátnymi orgánmi v Poľsku osobitné miesto, pretože zaručuje bezpečnosť občanov a chráni verejný poriadok. Takto stanovené úlohy súvisia na jednej strane s veľmi širokými právami a kompetenciami a na druhej strane s potrebou využívať tieto výsady v každodennej službe v rámci platného práva. Preto je kľúčové zachovať harmonickú rovnováhu medzi uplatňovaním týchto výsad pri zaručení ochrany jeho práv a slobôd každému občanovi. To je dôležité vo vzťahu medzi policajtom a občanom a ovplyvňuje to mieru dôvery v túto uniformovanú službu.

Zákonodarca v zákone o polícii z roku 1990 zdôraznil povinnosť uniformovaných príslušníkov rešpektovať dôstojnosť občanov a dodržiavať a chrániť ľudské práva. Činnosť polície a policajtov je vo svetle týchto zákonov spojená s určitou disonanciou vyplývajúcou z cieľov tejto formácie a metód, ktorými ich dosahuje. Orgány činné v trestnom konaní na efektívne plnenie svojich úloh získali množstvo právomocí často bolestivých pre občanov, ktoré zasahujú do základných hodnôt, akými sú: ľudská sloboda, dôstojnosť, osobná nedotknuteľnosť a široko chápaná ľudská intimita.

Spoločnosť preto od policajtov ako strážcov zákona očakáva, že budú plniť svoje povinnosti v súlade s platnými postupmi a zákonnými ustanoveniami, a to najmä profesionálne, čestne, spoľahlivo a svedomito v konaní. Policajné zásahy niekedy vedú k mimoriadnym udalostiam – t. j. policajti páchajú trestnú činnosť alebo neetické činy, ktoré poškodzujú dobré meno ich vlastnej formácie. Je to spôsobené mnohými príčinami, medzi ktoré patria nedisciplinovanosť, nedostatočná odborná príprava polície, rutina, nepredvídanie dôsledkov vlastného konania, provokatívne správanie iných ľudí, zlé hodnotenie situácie či nevhodný výber kandidátov na výkon služby. Dôsledkom pochybení policajtov pri zásahoch sú sťažnosti občanov podávané do ombudsmana a oznámenia o spáchaných trestných činoch posielane prokuratúram.

Posúdenie rozsahu kriminálneho správania poľských policajtov je mimoriadne náročné. Doposiaľ publikované štúdie k tejto problematike sú náhodného charakteru a zvyčajne majú formu tlačových článkov popisujúcich jednotlivé druhy trestných činov pomocou štatistických údajov, pričom sa zameriavajú predovšetkým na interné servisné správy.

Policajný úrad pre vnútorné záležitosti

V dôsledku politickej transformácie, ktorá prebehla v roku 1990, Snem Poľskej republiky zákonom zo 6. apríla 1990 zriadil políciu. V novovzniknutom útvere nevznikli špecializované organizačné útvary, ktoré by zodpovedali za stíhanie policajných páchatel'ov trestných činov vo vlastnom profesionálnom prostredí. Niektorými druhmi nekorektného správania, ktorých sa dopúšťali príslušníci Policajného zboru ale len v obmedzenom rozsahu,

sa zaoberali inšpektoráty vrchných policajných veliteľov a krajských veliteľov (veliteľa hlavného mesta¹) polície. Obmedzilo sa to len na inšpekčnú činnosť a vedenie sťažností vo veciach nevhodného správania policajtov.

Úrad boja proti organizovanej kriminalite zriadený v roku 1994 začal odhaľovať prípady zvýšeného záujmu kriminálneho sveta o nábor policajtov do svojich radov. Obrovským problémom bol aj boj s korupciou v rámci samotnej policajnej organizácie, čo bolo výsledkom predchádzajúceho politického systému² a neefektívneho overovacieho procesu novovzniknutej služby. Treba poznamenať, že kmeňový personál polície v prvých rokoch jej existencie tvorili bývalí milicionári, ktorí sa „rýchlo“ adaptovali na pôsobenie v nových demokratických podmienkach.³ To si vyžiadalo zriadenie samostatného, nezávislého útvaru kriminálnej služby, ktorý by nielen *ad hoc* reagoval na vonkajšie signály o trestných činoch páchaných policajtmí, ale predovšetkým aby mohol podniknúť aktívne kroky na odhaľovanie zločinov spáchaných príslušníkmi orgánov činných v trestnom konaní a boj proti nim. Takto stanovené úlohy si vyžadovali využitie všetkých foriem a metód operatívnej práce, ktoré má polícia k dispozícii pri boji s kriminalitou na území spoločného ohrozenia.

Hlavný veliteľ Policajného zboru nariadením z 1. mája 1998 o predpisoch Policajného veliteľstva zriadil Radu pre vnútorné záležitosti Policajného veliteľstva ako celoštátnu jednotku – transformovanú v júli 2000 na rozsiahlejšiu riadiacu radu ako odbor pre vnútorné záležitosti – Úrad policajného riaditeľstva. Policajti najprv z predstavenstva a potom z úradov vykonávali spočiatku najmä operatívnu činnosť, od roku 2004 sa však rozšírila aj o pátraciu činnosť. V roku 2013 sa úlohy tohto útvaru rozšírili o činnosť zameranú na predchádzanie, odhaľovanie a stíhanie páchatel'ov niektorých trestných činov páchaných v neprospech polície externými subjektmi. Nové povinnosti spočívali nielen v stíhaní policajtov, ktorí porušujú zákon, ale aj v obrane tých, ktorých občania neprávom obvinili zo spáchania trestných činov alebo priestupkov.

V zmysle zákona z 9. novembra 2017, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o niektorých právach zamestnancov úradu vo výkone funkcie ministra vnútra a príslušníkov a zamestnancov úradov riadených týmto ministrom a niektorých ďalších zákonov⁴, od 27. januára 2018 došlo k právnym a organizačným zmenám v umiestnení a fungovaní útvaru pre vnútorné záležitosti v PZ. Vyplývalo to predovšetkým z potreby plnenia nových úloh pre inšpektora vnútorného dozoru - menovaného ministrom vnútra a správy a jemu podriadenému orgánu. Úlohou tohto orgánu je dohliadať na služby podriadené ministrovi vnútra a správy – vrátane polície. Na základe tohto zákona bol zriadený Úrad pre vnútorné veci Policajného zboru, ktorý pôsobí dodnes. Táto jednotka má oddelenia v každom vojvodstve a sú podriadené veliteľovi policajného úradu pre vnútorné záležitosti.

Podľa §14 organizačného poriadku útvaru vnútra Policajného zboru, ktorý tvorí prílohu nariadenia ministra vnútra a správy č. 49, do pôsobnosti týchto organizačných útvarov patrí:

¹ Organizačná jednotka polície zodpovedná za fungovanie polície vo Varšave a v deviatich okolitých okresoch, podriadená priamo hlavnému policajnému veliteľstvu.

² Ako podotýka G. Pietrek, v rokoch 1944 – 1990 Občianske milície slúžili na udržiavanie štátneho zriadenia ale mali aj policajný charakter a jej úlohou bolo aj zabezpečovanie bezpečnosti. História Poľska ukazuje, aké vzdialené bolo správanie sa milicionárov od rešpektovania individuálnych práv a slobôd – pozri: PIETREK, G., *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego i związane z tym problemy w świetle badań opinii policjantów*, (Použitie priamych donucovacích prostriedkov a súvisiace problémy vo svetle prieskumu mienky policajtov) „Przeгляд Policyjny” 2024, č. 1, s. 46.

³ Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji. Centralne Biuro Śledcze Policji (2000 – 2015) we wspomnieniach twórców i pracowników (*Ústredný úrad vyšetrovania hlavného policajného veliteľstva Ústredný policajný vyšetrovací úrad (2000 – 2015) v spomienkach tvorcov a zamestnancov*), s. 5.

⁴ (Dz.U.2018.106).

1. Rozpoznávanie, predchádzanie, boj proti kriminalite páchanej policajtmí a zamestnancami polície a trestných činov spáchaných v neprospech polície, špecifikovaných v čl. 296-306 Trestného zákona⁵, a tiež v rozsahu nariadenom inšpektorom vnútorného dozoru – príslušníkov a zamestnancov Policajného zboru, Pohraničnej stráže a Štátnej ochrany alebo hasičov a zamestnancov Štátneho hasičského zboru, ako aj odhaľovanie a stíhanie páchatel'ov týchto trestných činov s využitím metódy a formy operačných a prieskumných činností;
2. Získavanie, zhromažďovanie, spracúvanie a analyzovanie informácií o trestnej činnosti policajtov a zamestnancov polície ako aj iných fyzických a právnických osôb v rámci úloh uvedených v čl. 5b časť 1 zákona o polícii, ako aj trestných činov spáchaných v neprospech polície špecifikovaných v čl. 296-306 Trestného zákona vrátane identifikácie environmentálnych prepojení a aktív vrátane spracovávaní spravodajských, porovnávacích a analytických materiálov na ich základe.
3. Vykonávanie pátracej činnosti vrátane vykonávania prípravného konania vo veci trestných činov spáchaných policajtmí a zamestnancami polície, ako aj trestných činov spáchaných v neprospech polície uvedených v čl. 296-306 Trestného zákona; a v prípade vyšetrovania vedeného proti policajtom v súlade s čl. 311 § 2 Trestného poriadku⁶ vykonávanie jednotlivých vyšetrovacích činností – ak ich prokurátor poverí útvary vnútra Policajného zboru.
4. Vykonávanie operačných a prieskumných činností, a to v spolupráci s inými organizačnými zložkami PZ a inými príslušnými orgánmi a službami.
5. Spolupráca s útvarmi Policajného zboru a organizačnými zložkami v rozsahu vedených prípadov a v osobitných prípadoch vykonávanie spoločných akcií, ich plánovanie a koordinácia.
6. Spracúvanie informácií vrátane osobných údajov dostupných v dátových súboroch, ktoré spravuje a používa polícia.
7. Vykonávanie opatrení v oblasti prevencie kriminality v súlade s kompetenciami útvaru pre vnútorné záležitosti Policajného zboru, najmä:
 - a) ak sa pri výkone služobných povinností zistia opomenutia a nezrovnalosti smerujúce k páchaniu trestnej činnosti – informovanie príslušných vedúcich organizačných zložiek polície alebo iných príslušných nadriadených s možnosťou vyžiadať si informácie o opatreniach prijatých na predchádzanie takýmto nezrovnalostiam v budúcnosti;
 - b) vedenie vzdelávania v rámci prípravy a odborného rozvoja v organizačných útvaroch polície;
 - c) vyplývajúce opatrenia z realizovaných programov⁷.

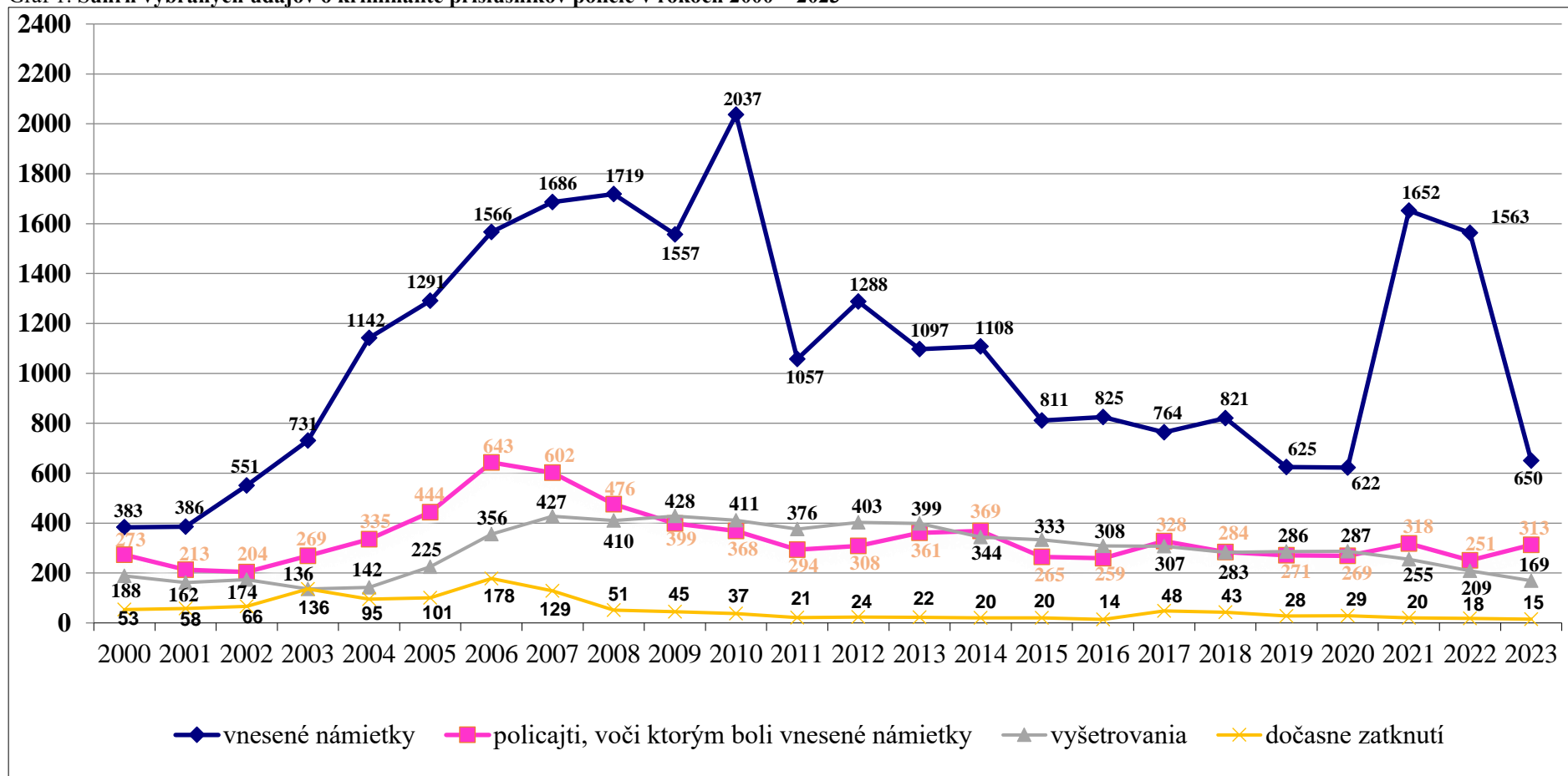
V grafe 1 sú uvedené výsledky práce Útvary pre vnútorné veci Policajného zboru („PZ“) v oblasti jednotlivých úkonov vykonávaných voči príslušníkom Policajného zboru pri páchaní trestnej činnosti, v súvislosti s ktorou boli vedené prípravné konania iniciované na základe žiadosti Úradu pre vnútorné záležitosti PZ a realizované za účasti jeho príslušníkov.

⁵ Ide o trestné činy proti ekonomickým transakciám a majetkovým záujmom v občianskoprávných transakciách: spôsobenie škody na obchodných transakciách; úplatkárstvo na manažérskej pozícii; úverový podvod; vymáhanie náhrady ;pranie peňazí; zamedzenie alebo zníženie uspokojenia veriteľa; spôsobenie ujmy veriteľovi; podplácanie v exekučnom konaní; nivelovanie obchodnej dokumentácie; vykorisťovanie dodávateľa; rušenie verejnej súťaže a falšovanie identifikačných znakov – zákon zo 6. júna 1997, Trestný zákon (Dz.U.2024.17 t.j.).

⁶ V zmysle čl. 311§2 Trestného zákona: Prokurátor môže poveriť políciu vykonaním vyšetrovania v celom rozsahu alebo v určitom rozsahu alebo vykonaním jednotlivých vyšetrovacích činností; v prípadoch, keď je podozrivý policajt - políciu možno poveriť len vykonávaním konkrétnych činností vyšetrovania – zákon zo 6. júna 1997 roku Trestného poriadku (Dz.U.2024.37 t.j.).

⁷ Prikaz ministra vnútra a správy č. 49 z 27. júla 2018, ktorým sa ustanovujú organizačné predpisy Útvary pre vnútorné veci Policajného zboru (Dz.Urz.MSWiA.2018.61).

Graf 1. Súhrn vybraných údajov o kriminalite príslušníkov polície v rokoch 2000 – 2023

Zdroj: vlastná štúdia založená na údajoch Úradu pre vnútorné záležitosti Policajného zboru

Počas obdobia, na ktoré sa analýza vzťahuje, je potrebné považovať údaje o počte vznesených námietok voči príslušníkom Policajného zboru za znepokojujúce. Je možné zaznamenať stúpajúci trend v rokoch 2000 – 2008 a následne klesajúci trend v rokoch 2012 – 2020, ale aj prudký nárast (ako sa stalo v roku 2021) a pokles v roku 2011. Pri interpretácii uvedených údajov však treba brať do úvahy, že policajtovi môže byť počas jedného vyšetovania vznesené obvinenie z viacerých námietok a zároveň nie každé prípravné konanie končí vznesením obvinenia na súd. Navyše, aj keď je policajt obvinený na súde, môže byť oslobodený spod obžaloby, a tak ostať osobou bez trestného činu. Na spoľahlivé posúdenie miery kriminality policajtov by bolo potrebné získať údaje o právoplatných odsúdeniach vo vzťahu k tejto skupine páchatel'ov, čo však nie je možné pre nedostatok celoštátnych štatistických údajov v tejto oblasti⁸.

Z nasledujúcej tabuľky vyplýva, že počet začatých prípravných konaní vo veciach s policajtmí v roku 2009 dosiahol najvyšší počet vyšetovaní 428 a od tohto roku má klesajúcu tendenciu.

Treba si uvedomiť, že predpokladom na začatie prípravného konania v každej trestnej veci je existencia dôvodného podozrenia zo spáchania trestného činu. Takto definovaný základ pre začatie trestného konania poľským zákonodarcom naznačuje, že na začatie vyšetovania alebo vyšetovania zákonodarcu nevyžaduje istotu, že bol spáchaný trestný čin. Je však potrebné, aby podozrenie z jeho spáchania bolo opodstatnené⁹. Tu je vhodné uviesť, že cieľom každého prípravného konania je zistiť, či bol daný skutok spáchaný, či ide o trestný čin, kto ho spáchal, aké dôkazy svedčia o vine páchatel'a, aké boli okolnosti spáchania skutku a kto tým bol poškodený. V prípade zistenia u páchatel'a konkrétneho priestupku alebo trestného činu nasleduje vznesenie obvinenia podozrivému, t. j. opísanie skutku, ktorého sa mal dopustiť s uvedením takzvanej právnej kvalifikácie s uvedením konkrétnych právnych ustanovení, ktoré sú týmto činom porušené.

Na záver ešte stoja za zmienku údaje o dočasne zatknutých strážcoch zákona. Na základe uvedených štatistík možno konštatovať, že najviac preventívnych izolačných opatrení voči policajtom bolo použitých v roku 2006 (178 policajtov), najmenej v roku 2016 (16 policajtov).

Z údajov (tabuľka 1) vyplýva, že najväčší počet obvinení zo spáchania trestných činov policajtom sa týkal najmä činov proti činnosti orgánov štátnej správy a samosprávy, ale aj trestných činov proti hodnovernosti dokladov. Do prvej skupiny patria okrem iného trestné činy neplnenia alebo prekročenia právomocí v súvislosti s výkonom služobných povinností a korupcia, do druhej skupiny upravovanie alebo falšovanie dokladov a osvedčovanie nepravdivosti v dokumentácii. Je potrebné zdôrazniť, že relatívne málo obvinení voči policajtom sa týkalo porušenia predpisov o ochrane informácií, bezpečnosti komunikácie a potláčaní drogových závislostí¹⁰.

Tabuľka 1. Počet trestných činov vnesených voči policajtom v rokoch 2015 – 2022 – celkovo a vo vybraných kategóriách trestných činov (t. j. tých, v ktorých bolo prezentovaných najviac obvinení)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Proti ochrane informácií	5	15	29	19	34	57	71	60
Proti bezpečnosti v komunikácii	32	21	28	27	37	38	52	37
Proti životu a zdraviu	20	11	27	32	27	34	33	39
Proti justičnému systému	67	37	33	36	38	15	37	24

⁸ V tejto súvislosti je dôležité, že obvinení policajti sú v štádiu súdneho konania už bývalými príslušníkmi z dôvodu ich disciplinárneho vylúčenia alebo odchodu do dôchodku.

⁹ MARSZAŁ, K., S. STACHOWIAK a K. ZGRYZEK. *Proces karny, (Trestný proces)*, s. 400.

¹⁰ Za rok 2023 neboli prijaté žiadne žiadosti ohľadom počtu trestných činov voči obvineným policajtom vo vybraných kategóriách kriminality.

Proti majetku	66	33	52	63	44	42	193	66
Proti dôveryhodnosti dokumentov	305	234	97	126	91	34	159	60
Proti činnosti inštitúcií štátnej správy a samosprávy	243	397	442	444	245	317	953	1171
Proti drogovej závislosti	37	13	16	13	35	22	48	25
Z osobitných zákonov	40	24	26	19	41	28	52	33

Zdroj: vlastná štúdia na základe údajov z Úradu polície pre vnútorné záležitosti

Z analýzy správ o činnosti tohto útvaru vyplýva, že najväčším problémom je korupcia policajtov v súvislosti s kontrolami vodičov. Ide najmä o prijímanie finančných alebo osobných výhod od účastníkov cestnej premávky výmenou za zdržanie sa služobných povinností a falšovanie alebo osvedčovanie nepravdy v úradnej dokumentácii vyhotovenej v prípade kolízie alebo dopravnej nehody. Drobné úplatky sú, žiaľ, v spoločnosti stále považované za bežnú normu a poskytovanie výhod sa považuje za prejav prispôsobenia sa platným spoločenským pravidlám.

Veľkým problémom sú aj trestné činy namierené proti ochrane informácií tvoriacich služobné tajomstvo. Prejavuje sa najmä tým, že policajti neoprávneným osobám sprístupňujú informácie, ktoré získali pri plnení služobných povinností vrátane utajovaných skutočností. Týka sa to najmä poskytovania informácií z prebiehajúcich prípravných konaní alebo zverejňovania záznamov o vykonaných služobných aktivitách na sociálnych sieťach zaznamenaných vlastným mobilným telefónom. Vyskytli sa aj prípady prezradzania a „predávania“ informácií z policajných databáz neoprávneným osobám, ako aj upozorňovania zločineckého prostredia na plánované aktivity polície.

Ďalšou analyzovanou oblasťou je zapojenie policajtov do drogovej trestnej činnosti a ich násilných činov voči členom ich najbližšej rodiny. Zverejnené udalosti súvisiace so široko chápaným obchodom s omamnými a psychotropnými látkami alebo ich výrobou, na ktorých sa potvrdila účasť policajtov, nepochybne vzbudzujú verejné pohoršenie a negatívne ovplyvňujú dôveru v túto formáciu. Navyše policajt, ktorý pod vplyvom takýchto látok plní služobné povinnosti, predstavuje reálnu hrozbu nielen pre osoby, voči ktorým tieto činnosti vykonáva a pre iné osoby, ale aj pre ostatných policajtov s ním spolupracujúcich a napokon aj pre seba samého.

Prezentovaný štatistický obraz kriminality súvisiacej so správaním policajtov bol vypracovaný na základe vlastných údajov útvaru pre vnútorné veci Policajného zboru o trestných stíhaniach začatých na základe materiálov predložených prokuratúre úradom alebo v ktorých príslušníci tohto útvaru vykonávali jednotlivé vyšetrovacie činnosti, ktorými ich poveril prokurátor. Nezahrňa však prípady, v ktorých prokuratúra iniciovala a viedla konanie bez účasti útvaru pre vnútorné záležitosti Policajného zboru a trestné činy, na ktoré sa vzťahujú súkromné obžaloby podané súdu priamo poškodenými¹¹.

Úrad vnútra Policajného zboru na základe vlastných skúseností z ukončených prípadov a súvisiacich analýz identifikoval viacero oblastí ohrozených trestnou činnosťou príslušníkov Policajného zboru. Tie hlavné sa týkajú:

- cestnej kontroly vykonávanej policajtmi z útvaru prevencie a cestnej premávky a vybavovanie dopravných nehôd (napr. policajti prijímajúci od vodičov finančné výhody výmenou za zdržanie sa služobných povinností),

¹¹ Podľa poľského trestného práva je stíhanie trestných činov založené na verejnom alebo súkromnom stíhaní, pričom konanie o verejnej sťažnosti môže byť bezpodmienečné alebo podmienené. Ten posledný predpokladá prípustnosť začatia a pokračovania v trestnom konaní, ak poškodený podá príslušnú žiadosť alebo udelí súhlas príslušného orgánu.

- neoprávneného prenosu údajov z policajných databáz, informácií z materiálov vedených v rámci vyšetrovania alebo získaných v rámci operatívnej činnosti (vrátane upozornení na plánované policajné akcie a operácie),
- nezrovnalosti vo verejnom obstarávaní (napr. nedodržiavanie postupov spojených s organizáciou súťaží a verejného obstarávania zo strany osôb zodpovedných za ne, prijímanie finančných výhod od potenciálnych dodávateľov zariadení a služieb pre políciu),
- účasti v organizovaných zločineckých skupinách (vrátane spolupráce poskytovaním pomoci s cieľom umožniť páchanie trestných činov v rámci týchto skupín),
- zneužívaní súvisiacich s vykonávaním činností v rámci trestného konania (napr. používanie fyzického/psychického násillia a zakázaných metód počas výsluchov s cieľom vynútiť si priznanie a vysvetlenia; falšovanie policajných štatistík),
- zneužívaní súvisiacich s operatívnou prácou (napr. falšovanie úradnej dokumentácie osvedčovaním nepravdivosti, používanie zakázaných metód pri výkone úradnej činnosti, vymáhanie finančných prostriedkov z prevádzkového fondu),
- skladovania a PHM, prevádzky služobných vozidiel (napr. falšovanie dokumentácie, krádeže PHM,
- trestných činov súvisiacich s porušením zákona ohľadom boja proti drogovým závislostiam.

Popri plnení operatívnych a pátracích úloh vykonáva útvar vnútra Policajného zboru aj aktivity zamerané na preventívne ovplyvňovanie prostredia polície vykonávaním preventívnych akcií zameraných na predchádzanie kriminalite príslušníkov Policajného zboru. Tieto aktivity sú zamerané predovšetkým na informovanie príslušníkov Policajného zboru o hrozbách vyplývajúcich zo široko chápanej kriminality v prostredí polície. V súvislosti s plnením zákonom stanovených úloh pracovníci útvaru vnútra Policajného zboru na základe vlastných skúseností vypracúvajú materiály, ktoré by mali slúžiť na prevenciu kriminálnych a patologických javov súvisiacich s fungovaním polície¹².

Sťažnosti v polícii ako sociálna kontrola

Polícia ako štátny orgán má plniť vopred stanovené spoločenské poslanie, ktorým je zabezpečovať široko chápanú vnútornú bezpečnosť. Je potrebné poznamenať, že polícia je silová, militarizovaná formácia, so štruktúrovanou hierarchiou, so širokou škálou prostriedkov priameho donucovania, s vlastnou profesijnou etikou. Na to, aby policajti mohli efektívne vykonávať zákonom stanovenú operatívnu a prieskumnú, pátraciu a administratívnu a poriadkovú činnosť zameranú na rozpoznávanie, predchádzanie a odhaľovanie trestných činov a priestupkov, ako aj na udržiavanie verejného poriadku, bol policajtom poskytnutý určitý katalóg právomocí. Pri realizácii vyššie uvedených úloh a cieľov sa tieto výsady nevyhnutne dostávajú do sféry občianskych práv a slobôd – napr. identifikácia, obhliadka osoby, zadržanie osoby, sledovanie alebo použitie priamych donucovacích prostriedkov. Každodenná služba ukazuje, že príslušníci orgánov činných v trestnom konaní často čelia ťažkej dileme vyplývajúcej z potreby vybrať si medzi vernosťou svojej prísahy a službou spoločnosti a rešpektovaním ľudskej dôstojnosti a ľudských práv. Tieto zdanlivo koherentné a vzájomne sa prelínajúce hodnoty sa často stávajú ohniskom a prispievajú k podávaniu sťažností, z ktorých mnohé sú podávané organizačným zložkám polície, prokuratúram,

¹² V rámci tejto pôsobnosti boli spracované okrem iného: *Poradnik dla rozpoczynajacych służbę w Policji „BEZPIECZNY START”*; *Poradnik dla służby wspomagajacej*; *Poradnik dla policjantów pełniacych służbę na drogach „STOP KORUPCJI”*. (*Príručka pre tých, ktorí začínajú slúžiť v polícii „BEZPEČNÝ ŠTART”*; *Spríevodca pre podporné služby*; *Príručka pre policajtov slúžiacich na cestách „STOP KORUPCII”*.)

ombudsmanovi pre ľudské práva a inštitúciám strážiacim ochranu ľudských práv¹³. Možnosť podávať sťažnosti na príslušníkov Policajného zboru predstavuje určitý druh sociálnej kontroly nad touto službou. Nedostatok takýchto kontrolných mechanizmov by mal nepochybne negatívny vplyv na správne fungovanie tejto formácie.

Sťažnosť na policajta môže podať každý občan, teda aj cudzinec, ak sa domnieva, že z jeho strany došlo k určitým nezrovnalostiam alebo zneužitiu. Často sú tieto sťažnosti neopodstatnené a vyplývajú z neznalosti zákona, kompetencií a postupov platných v polícii, vlastného výkladu platných predpisov, túžby po pomste policajtovi, duševných porúch autora sťažnosti alebo túžby sťažovateľa zlepšiť jeho situáciu v konaní podkopaním dôveryhodnosti a spoľahlivosti policajta. Dochádza však k odsúdeniahodným situáciám – spôsobeniu značných škôd vinou policajtov, ktoré je možné primerane posúdiť pomocou procedúry o sťažnostiach¹⁴.

Za prijímanie, preverovanie a vybavovanie sťažností a žiadostí týkajúcich sa činnosti polície sú zodpovedné kontrolné útvary pôsobiace v štruktúrach vojvodských veliteľstiev Policajného zboru. Sťažnosti podané organizačným útvarom Policajného zboru sú klasifikované podľa kategórií,¹⁵ z ktorých každá obsahuje samostatné skupiny tvrdení sťažovateľov. V prípade, že útvar dostane informáciu, ktorá svedčí o trestnej činnosti policajtov, bezodkladne ju postupuje miestnym útvarom Úradu pre vnútorné záležitosti Policajného zboru.

Tabuľka 2. Počet sťažností evidovaných políciou v rokoch 2015-2023

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Počet sťažností	23673	24338	22986	20807	19 534	18 761	19 206	17 185	15 886
Potvrdivosť sťažností	8,4%	8,0%	8,9%	8,1%	8,2%	7,4%	8,4%	9,0%	8,7%

Zdroj: údaje získane z Úradu pre vzdelávanie a právnych služieb KGP (Personálno- organizačný úrad polície)

O značnom význame inštitútu sťažností a žiadostí v činnosti tejto organizácie svedčí aj počet každoročne prijatých sťažností organizačnými zložkami PZ (Tabuľka 2). Z vyššie uvedeného zoznamu jasne vyplýva, že v rokoch 2017 – 2023 nastal medziročný pokles sťažností (okrem roku 2021, keď bol zaznamenaný nárast oproti predchádzajúcemu roku), číslo nad 15 000 je však podľa môjho názoru stále vysoké. Tieto údaje by sa však nemali stotožňovať so zhoršením úrovne služieb, a tým aj so znížením úrovne vnútornej bezpečnosti. Potvrdené sťažnosti, ktoré v analyzovanom období (najnižší počet v roku 2020 – 7,4 %, najvyšší počet v roku 2022 – 9,0 %) však pravdepodobne majú vplyv na obraz polície a budovanie dôvery občanov v túto formáciu, pretože akúkoľvek nezrovnalosť v správaní príslušníkov PZ občania hodnotia kriticky.

Sťažnosti podané organizačným útvarom Policajného zboru sú zaradené do kategórií (tabuľka 3), pričom v každej z nich sú oddelené skupiny tvrdení sťažovateľov.

Prvá kategória sťažností sa týka neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania. Nekompetentné využívanie svojich právomocí príslušníkmi Policajného zboru, najmä v súvislosti s používaním široko chápaných prostriedkov priameho nátlaku (strelné zbrane, elektrické paralizéry alebo zneškodňujúce techniky), môže viesť k porušeniu takých základných hodnôt, akými sú dôstojnosť a sloboda a v extrémnych prípadoch to možno považovať za neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie. Takéto konanie je preto často zdrojom sťažností.

¹³ Napr. Helsinská nadácia pre ľudské práva.

¹⁴ DUDEK, Z. *Skargowość w policji jako gwarant bezpieczeństwa. Kultura Bezpieczeństwa (Sťažnosti v polícii ako garancia bezpečnosti. Kultura bezpieczeństwa č. 43, s. 98.*

¹⁵ Sťažnosti sú rozdelené do 10 kategórií. Článok sa bude zaoberať len štyrmi najdôležitejšími kategóriami pre bezpečnosť občanov vo vzťahu k policajtovi.

Druhá kategória sťažností sa týka práv zadržaných osôb. Zadržanie je právomoc Policajného zboru, ktorej platnosť a spôsob vykonávania sú často spochybňované, pretože drasticky zasahuje do ľudských práv a slobôd. Je to forma nátlaku zahŕňajúca krátkodobé zbavenie slobody.

Spomedzi sťažností na postup policajtov jednoznačne najväčšiu skupinu tvorili podozrenia z tretej kategórie - t. j. procesné a správne činnosti podľa zákona o PZ.

Do tejto kategórie patria obvinenia týkajúce sa vykonaných zásahov, vyšetrovacej, operačnej a prieskumnej činnosti, konania vo veciach priestupkov, správneho konania, cestnej kontroly, činností vykonávaných v súvislosti s konaním o „modrej karte“ alebo práva na informácie o právach osoby, voči ktorej sa vykonávajú konkrétne aktivity, ako aj nečinnosť a oneskorenie v aktivitách.

Ďalšou skupinou sťažností, ktoré majú každoročne významný vplyv na počet sťažností v poľskej polícii, sú sťažnosti podané z dôvodu nevhodného prístupu k občanovi počas služby. Počet potvrdených obvinení v tejto kategórii každým rokom klesá a dôvodom vzniku situácií vyvolávajúcich výhrady voči policajtom bola neschopnosť ovládať emócie v konfliktných situáciách, nízka úroveň osobnej kultúry či zaobchádzanie s občanmi ako s predmetmi.

Tabuľka 3. Počet sťažností uznaných a potvrdených odborními kontroly vojvodských veliteľstiev vo vybraných kategóriách v rokoch 2015 - 2023

Námietky		Celkovo vo vlastnom rozsahu	Potvrdené	Celkovo vo vlastnom rozsahu	Potvrdené	Celkovo vo vlastnom rozsahu	Potvrdené	Celkovo vo vlastnom rozsahu	Potvrdené	Celkovo vo vlastnom rozsahu	Potvrdené	Celkovo vo vlastnom rozsahu	Potvrdené	Celkovo vo vlastnom rozsahu	Potvrdené	Celkovo vo vlastnom rozsahu	Potvrdené		
R.č.	Kategórie	2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023	
1.	Nefúdské alebo ponižujúce zaobchádzanie	1407	10	1048	3	1016	13	815	4	733	1	702	3	736	7	745	7	694	9
2.	Porušenie práva na slobodu	462	12	396	5	351	6	287	3	289	3	273	6	287	6	290	3	247	2
3.	Procesné a správne činnosti podľa zákona o polícii	19738	1224	19973	1173	18486	1114	16106	914	15671	912	15606	783	15980	897	14885	862	13816	826
4.	Korupčné správanie	12	0	15	1	7	0	21	0	8	0	7	0	9	0	2	0	6	0
5.	Neobčiansky prístup k občanom	2613	100	2434	92	2311	81	1885	70	1939	75	1733	57	1915	92	1877	54	1595	59
6.	Iné	1053	57	972	53	837	46	789	38	834	42	806	30	765	46	595	42	548	26

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov získaných z Úradu pre vzdelávanie a právnych služieb KGP (Personálno-organizačný úrad polície)

Treba poznamenať, že v zásade sa dopúšťajú chyby zástupcovia každej profesie, ale dôsledky ich chýb sa líšia v závažnosti. Povolanie policajta nepochybne priamo súvisí so zásahom do najdôležitejších hodnôt, akými sú sloboda, dôstojnosť, život a zdravie iných ľudí. Chyby policajta teda priamo ovplyvňujú ľudské dobro¹⁶. Policajt okrem trestnoprávnej alebo občianskoprávnej zodpovednosti zodpovedá aj za disciplinárne previnenie spočívajúce v porušení služobnej disciplíny alebo v nedodržaní zásad profesionálnej etiky¹⁷.

Medzi porušenia služobnej disciplíny patria najmä:

- odmietnutie alebo neuposlušnosť príkazu alebo príkazu nadriadeného alebo orgánu oprávneného podľa zákona vydávať príkazy policajtom s výnimkou príkazov a príkazov uvedených v čl. zák. 2,
- vynechávanie služobných povinností alebo ich nesprávne plnenie,
- neplnenie služobných povinností alebo prekročenie práv uvedených v zákonných ustanoveniach,
- uvedenie nariadeného alebo iného policajta do omylu, ak by tým mohla byť spôsobená škoda službe, policajtovi alebo inej osobe,
- správanie sa nadriadeného spôsobom, ktorý prispieva k uvoľneniu služobnej disciplíny v podriadenom organizačnom útvere alebo organizačnom útvere PZ,
- hlásenie sa do služby pod vplyvom alkoholu alebo podobne pôsobiacej látky a požitie alkoholu alebo podobne pôsobiacej látky počas výkonu služby alebo v objektoch alebo priestoroch obsluhovaných políciou,
- strata služobnej zbrane, streliva alebo služobného preukazu,
- strata predmetu služobného vybavenia, ktorého použitím neoprávnenými osobami došlo k poškodeniu občana, k ohrozeniu verejného poriadku alebo všeobecnej bezpečnosti,
- strata dokumentu obsahujúceho informácie predstavujúce štátne alebo služobné tajomstvo¹⁸.

Ako už bolo uvedené, dôvody na disciplinárnu zodpovednosť policajta za nedodržanie zásad profesionálnej etiky nastávajú vtedy, ak medzi spáchaným činom a výkonom služby existuje funkčný vzťah.

Ak takúto súvislosť s disciplinárnym konaním nemožno preukázať, nie sú dôvody na vyvodenie disciplinárnej zodpovednosti policajta. Tu je potrebné objasniť, že takýto čin nemusí byť spáchaný pri plnení služobných povinností, počas služby alebo v mieste výkonu, ale môže byť spáchaný aj v čase mimo služby pri neplnení služobných povinností. K tomu dochádza vtedy, keď si policajt uvedomuje, že jeho správanie nie je vnímané len ako správanie občana, ale ako správanie zástupcu PZ, napríklad používanie služobných právomocí mimo služby.

Disciplinárne previnenia nie sú vždy nezákonným konaním a správanie policajta, ktoré nie je v súlade s etikou povolania, nemusí v každom prípade nevyhnutne predstavovať trestný čin alebo priestupok. Disciplinárne delikty môžu spočívať napríklad v porušení dôstojnosti povolania, úradu, etiky povolania, prísahy a pod¹⁹. Takéto činy sú nepochybne

¹⁶ LEGOWICZ, E. Problemy moralne w pracy operacyjnej i dochodzeniowo-sledczej Policji. (Morálne problémy v operatívnej a vyšetrovacej práci PZ). In: *Wybrane zagadnienia etyki policji (Výbrané problémy policajnej etiky)*, s. 66–67.

¹⁷ Čl. 132.zák. 1 zákona o policii.

¹⁸ KOTOWSKI, Zob. W. Ustawa o Policji. Komentarz (Zákon o policii. Komentár), s. 644–648.

¹⁹ Zaujímavý výber z judikatúry správneho súdu ohľadom porušenia policajnej prísahy predstavil M. URA i J. NAJEWSKIEGO w opracowaniu Granice odpowiedzialności za naruszenie zasad etyki przez funkcjonariusza Policji (v štúdií Hranice zodpovednosti za porušenie etických zásad policajtom). In: *Współdziałanie służb mundurowych i etyka zawodowa funkcjonariuszy (Spolupráca uniformovaných služieb a profesijná etika dôstojníkov)*, s. 156–157.

odsúdeniahodné a spoločensky nežiaduce, to však neznamená, že sú spoločensky škodlivé v zmysle trestného práva²⁰.

Tabuľka 4. Údaje o disciplinárnych konaniach vedených voči policajtom v rokoch 2015 – 2023

Roky/Informácie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Porušenie služobnej disciplíny	6815	5568	6755	6033	6955	6484	6273	6480	5763
Nedodržiavanie profesionálnej etiky	423	464	585	588	614	939	1365	1304	1172
Celkovo	7238	7096	8483	7643	7569	7423	7638	7784	6935

Zdroj: vlastná štúdia na základe údajov získaných z hlavného policajného veliteľstva

Zo získaných údajov (tabuľka 4) možno konštatovať, že policajti sa pri výkone svojej funkcie čoraz častejšie dopúšťajú neetických činov. Autorovo vlastné pozorovanie tohto javu v jeho bezprostrednom profesionálnom prostredí mu umožňuje dospieť k záveru, že takéto postoje čoraz menej znepokojujú policajnú komunitu vrátane nadriadených policajtov. Týka sa to predovšetkým menších priestupkov, akými sú používanie vulgarizmov, neúctivý prístup k ľuďom, voči ktorým sú vykonávané úradné činnosti alebo nadmerné požívanie alkoholu mimo služby. Tento typ správania sa odhaľuje po sťažnostiach občanov.

Závery

Záver z vykonaného výskumu poskytuje základ pre pozitívne prognózy. Treba však pripomenúť, že analýza sa týka len odhalených prípadov nekorektného správania alebo trestných činov príslušníkov polície. Nie je možné určiť veľkosť takzvaného „temného počtu trestných činov“ či neetických činov policajtov.

Množstvo správ v médiách o nekorektnom správaní a nezrovnalostiach, ktorých sa dopustili policajti, sa nepremieta do poklesu dôvery spoločnosti v túto uniformovanú službu v Poľsku. To však neznamená, že tento problém možno ignorovať alebo vnímať tak, že sa vyskytuje len v takom rozsahu, ktorý vyplýva zo správ v médiách.

Vedenie polície neustále prijíma opatrenia zamerané na zlepšenie disciplíny a kultúry v poľskej polícii. Prejavuje sa to okrem iného organizovaním školení o používaní priamych donucovacích prostriedkov alebo prostriedkov určených nadriadeným, ktoré sa týkajú efektívneho presadzovania správania sa podriadených v súlade s ustanoveniami zákona a zásadami profesionálnej etiky. Významnú úlohu v tomto smere nepochybne zohralo zavedenie osobných kamier – tzv. telových kamier, ktorými boli vybavení policajti vykonávajúci priame zásahy proti občanom.

Literatúra

- BOJARSKI, Tadeusz. *Kilka uwag na temat relacji między odpowiedzialnością dyscyplinarną a karną*, „Państwo i Prawo” 2005, nr. 3. (*Niekoľko poznámok o vzťahu medzi disciplinárnou a trestnou zodpovednosťou*, „Štát a právo”). doplniť vydavateľstvo a rok
- DUDEK, Zygmunt. *Skargowość w policji jako gwarant bezpieczeństwa. Kultura Bezpieczeństwa nr 43, (Sťažnosti v polícii ako garancia bezpečnosti. Kultúra bezpečnosti)*. Kraków 2023.
- KOTOWSKI W. Wojciech. *Ustawa o Policji. Komentarz Zákon o polícii. Komentár*. Varšava. 2008.

²⁰ Bojarski, T. *Kilka uwag na temat relacji między odpowiedzialnością dyscyplinarną a karną*, „Państwo i Prawo” (*Niekoľko poznámok o vzťahu medzi disciplinárnou a trestnou zodpovednosťou*, „Štát a právo”), 2005, roč. 4, s. 100–101.

- LEGOWICZ Edmund. Problemy moralne w pracy operacyjnej i dochodzeniowo-śledczej policji. In: *Wybrane zagadnienia etyki policji*, red. J. Czerniakiewicz, Szczytno 1995.
- MARSZAL, Kazimierz, STACHOWIAK, Stanislaw, ZGRYZEK, Kazimierz. *Proces karny. (Trestný proces)*. Katowice. 2003.
- PIETREK, Grzegorz, Wojciech. *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego i związane z tym problemy w świetle badań opinii policjantów*. „Przegląd Policyjny.” Wyzsza Szkoła Policji w Szczytnie, 2024, č. 1., s. 46 – 59.
- Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji. Centralne Biuro Śledcze Policji (2000 – 2015) we wspomnieniach twórców i pracowników. (Ústredný úrad vyšetrovania hlavného policajného veliteľstva. Ústredný policajný vyšetrovací úrad (2000–2015) v spomienkach jeho tvorcov a zamestnancov)*. Szczytno: red. W. Mądrzejewski, K. Wiciak. 2015.
- URA, Michal, MAJEWSKI, Jaroslaw. *Granice odpowiedzialności za naruszenie zasad etyki przez funkcjonariusza Policji, [w:] Współdziałanie służb mundurowych i etyka zawodowa funkcjonariuszy*, red. M. Ura, B. Jaworski, Rzeszów 2016. (*Hranice zodpovednosti za porušenie etických princípov policajtom, [in:] Spolupráca uniformovaných služieb a profesijná etika príslušníkov polície*).

Právne úkony

- Ustawa z 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (Dz.U.2024.17 t.j.). (Zákon zo 6. júna 1997, Trestný zákon)*
- Ustawa z dnia 9 listopada 2017 roku o zmianie ustawy o niektórych uprawnieniach pracowników urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz funkcjonariuszy i pracowników urzędów nadzorowanych przez tego ministra oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2018.106). (Zákon z 9. novembra 2017, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o niektorých právach zamestnancov úradu vo výkone funkcie ministra vnútra a úradníkov a zamestnancov úradov, ktoré riadi tento minister, a niektoré ďalšie zákony).*
- Zarządzenia nr 49 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 27 lipca 2018 roku w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Biura Spraw Wewnętrznych Policji (Dz.Urz.MSWiA.2018.61). (Nariadenia ministra vnútra a správy č. 49 z 27. júla 2018, ktorým sa ustanovujú organizačné predpisy Útvaru pre vnútorné veci Policajného zboru).*

Keywords: police, complaints, police criminality, formal discipline

Summary

This scientific study deals with the activities of the Police Office for Internal Affairs, the activities of the Ombudsman, and the control bodies of the Police Force, on the grounds of which the author gives a picture of criminality and other pathologies in the Polish police environment over the last decade. The aforementioned bodies are responsible for the effective fight against crime and other violations of the law, including professional ethics in the police environment. In addition to quantitative elements, the study presents the results of qualitative research, the conclusions of which assess the factors shaping the size, intensity, dynamics and structure of criminality, and undesirable phenomena in the Polish police. The conclusion from the research conducted provides a basis for positive predictions. It should be noted, however, that the analysis concerns only detected incidents of misconduct or criminal acts by police

officers. It is not possible to determine the size of the so-called dark number of criminal offences or unethical acts by police officers. The number of media reports of misconduct and irregularities committed by police officers does not translate into a decline in society's trust in this uniformed service in Poland. However, this does not mean that the problem can be ignored or perceived as occurring only to the extent suggested by media reports. The police management is constantly taking measures aimed at improving discipline and culture in the Polish police. This is manifested, inter alia, by organising training sessions on the use of direct coercive means or addressed to superiors concerning the effective enforcement of subordinates' behaviour in accordance with the provisions of the law and the principles of professional ethics. The introduction of personal cameras – the so-called body cameras, which were provided to police officers carrying out direct interventions against citizens – undoubtedly played an important role in this respect.

kpt. Dr. Zygmunt Dudek
Ústredný policajný vyšetrovací úrad Poľskej
republiky
a externý spolupracovník Politechniki
Rzeszowskiej
e-mail: z.dudek@prz.edu.pl
ORCID: 0000-0001-7871-6082

Recenzenti: doc. Karol Murdza, PhD., doc. JUDr. Boris Löffler, PhD.